

Please note! This is a self-archived version of the original article.

Huom! Tämä on rinnakkaistalenne.

To cite this Article / Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:
Hodges, H-R & Tapani, A. 2018. Ammatilliset äidinkielenopettajat
reformin kynnyksellä. TAMK Journal. Tampere: Tampereen
ammattikorkeakoulu.

DOI / URL: <http://tamkjournal.tamk.fi/amatilliset-aidinkielenopettajat-reformin-kynnyksella/>

Ammatilliset äidinkielenopettajat reformin kynnyksellä

Vuoden 2018 alussa voimaan tullut toisen asteen ammatillisen koulutuksen reformi pyrkii uudistamaan ja tehostamaan koulutusta muuttuvan työelämän ja yhteiskunnan vaatimusten mukaisesti. Uudistukseen on valmistauduttu Parasta osaamista -verkostohankkeella, jonka puitteissa on muun muassa selvitetty opetus- ja ohjaushenkilöstön keskeisiä osaamistarpeita. Yhteiset tutkinnonosat (yto) ovat uudistuskeskustelussa jääneet melko vähälle huomiolle, ja tässä artikkelissa nostetaan esiin yto-aineiden näkökulmaa luomalla katsaus siihen, miten ammatilliset äidinkielenopettajat näkevät reformin mukanaan tuomat muutokset ja uudet osaamistarpeet.

KIRJOITTAJAT: HANNA-RIIKKA HODGES JA ANNUKKA TAPANI

Uudistuneen ammatillisen koulutuksen myötä toimintaympäristö muuttuu ja toiminta tehostuu: ammatillisen koulutuksen rahoitus, ohjaus, toimintaprosessit, tutkintojärjestelmä ja järjestäjä rakenteet uudistuvat. Laki on yksi ja sama nuorille ja aikuisille, ja siinä keskeisenä lähtökohtana on osaamisperusteisuus ja asiakaslähtöisyys. Lisäksi työpaikoilla tapahtuva oppiminen ja yksilölliset opintopolut lisääntyvät. (Opetus- ja kulttuuriministeriö n.d.)

Uudistuksen toimeenpanoa ja opetus- ja ohjaushenkilöstön osaamisen kehittymistä tuetaan laajalla Parasta osaamista -verkostohankkeella. Verkostohankkeen yksi keskeinen tulos on opetus- ja ohjaushenkilöstön osaamistarveselvitys. Siinä osaamistarpeiksi löytyi kuusi teemaa: 1) henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman (HOKS) ohjaaminen, 2) työelämä-, asiakkuus- ja verkosto-osaaminen, 3) ohjausosaaminen, 4) uudenlaiset oppimisen tavat ja mahdollisuudet, 5) oman työn johtaminen ja kehittäminen sekä 6) koulutuksen järjestäjien laadunhallinta. (Heinilä ym. 2018.)

Tässä artikkelissa tarkastellaan, miten osaamistarpeet todentuvat yto-opettajien, tässä tapauksessa äidinkielen opettajien näkemyksissä. Tarkastelu perustuu neljän äidinkielenopettajan haastatteluihin. Siis että tämä asia, mitä koulussa opiskellaan, liittyy tähän, mitä nyt teen työpaikalla, ni tähän on yks tärkeimmistä asioista. Osaamistarveraportissa yto-aineet ovat jääneet pienelle huomiolle, vaikkakin Pirkanmaalla kootussa aineistossa opiskelijan ohjaaminen kohti yhteiskunnan kansalaisuutta erityisesti perustaitojen, kuten lukemisen, kirjoittamisen ja laskemisen avulla, nostettiin tärkeäksi teemaksi osana opettajan pedagogista osaamista. Haastatellut äidinkielenopettajatkin näkevät riittävät äidinkielen perustaidot edellytyksenä täysivaltaiselle yhteiskunnan jäsenyydelle.

Yksilölliset opintopolut

Haastatteluissa opintojen henkilökohtaistaminen ja aiemman osaamisen entistä parempi huomiointi nähtiin hyvänä lähtökohtana, mutta täysin yksilöllisten opintopolkujen toteutuminen myös epäilytti. Opettajia arvelutti, kuinka opetusta voisi käytännössä toteuttaa niin, että mukaan voisi sujuvasti tulla milloin tahansa. Lisäksi yksilöllinen eteneminen vaatii itseohjautuvuutta, jota opettajien mielestä suurelta osalta opiskelijoita puuttuu. Siksi myös ohjaustarpeen arvellaan lisääntyvän.

Aiempaa osaamista on tunnustettu ja tunnustettu jo aiemmin, ja joustavan etenemisen helpottamiseksi on lähiopetuksen rinnalle kehitetty erilaisia monimuoto- ja verkkototeutuksia. Opettajien puheissa kuitenkin korostui, ettei näillä ratkaisuilla voi korvata jo nyt vähäistä lähiopetusta, sillä monet nuoret eivät kykene ohjaamaan omaa toimintaansa riittävän itsenäisesti.

Kyllä nää [verkkokurssit] hyviä vaihtoehtoja on, mut lähiopetusta pitää ehdottomasti olla, ja nyt tää mikä meil on, ni kyllä se on jo ihan minimi, ei sen alle voida mennä. – Aika moni nuori tarvii sitä aikuisen tukea.

Toisaalta esiin tuli myös esimerkki siitä, että opiskelijan yksilöllinen eteneminen on lähiopetuksessakin mahdollista. Yksi opettaja käytti opetuksessaan materiaalia, jonka avulla opiskelija saattoi aloittaa opintonsa missä vaiheessa tahansa ja edetä omaan tahtiinsa, opiskeli hän sitten verkossa tai luokkahuoneessa.

Mul on sama materiaali kaikille, on ne sit ne opiskelijat verkossa tai on ne sitte luokassa, et mä pystyn käyttämään sitä niin. Se on tavallaan selkiyttäny mun omaa työtä aika paljon.

Opettajan tehtäväksi jäi ohjata opiskelijoita tarpeen mukaan, jolloin etevimmät saattoivat edetä nopeammin ja opettajalla oli enemmän aikaa niille, jotka tarvitsivat tukea. Opettaja kuitenkin epäili, olisiko samantyyppinen toteutus mahdollinen ammatillisissa aineissa.

Opintojen henkilökohtaistamisessa eniten huolta herätti ohjausresurssin riittävyys ohjaustarpeiden oletettavasti lisääntyessä – etenkin kun uudistukseen on kytketty säästöavoitteita.

On niin ku tämmönen ajatus, että ne jotka osaavat ja pystyvät ja kykenevät mennä sitä omaa polkuaan – ku he menee niin itsenäisesti, ni sit sillä samalla rahalla saadaan tuettua enemmän näitä, jotka tarvii sitä. Mutta mä oon tässä kyl nyt vähän skeptinen.

Jo nyt opiskelijoissa on paljon erityisen tuen tarvitsijoita. Lisäksi osa haastatelluista opettajista on kokenut, että opiskelijoiden luku- ja kirjoitustaidot ovat vuosien varrella heikenneet siinä määrin, että osaamisvaatimuksia on jouduttu jonkin verran laskemaan. Kaikki olivat myös havainneet opiskelijoiden jakautumisen entistä jyrkemmin taidoiltaan hyviin ja heikkoihin. Huolena oli, pystytäänkö kaikille antamaan riittävästi tukea ja ohjausta työelämässä ja yhteiskunnassa tarvittavien taitojen takaamiseksi.

Työelämälähtöisyys

Reformi korostaa opintojen työelämälähtöisyyttä, mikä on pakottanut äidinkielenopettajat pohtimaan, kuinka opetusta voisi integroida yhä enemmän ammatillisiin aineisiin ja työssä oppimiseen. He näkivät jo opiskelijan motivaation kannalta tärkeänä, että koulutus vastaa aitoihin työelämän viestintätarpeisiin.

Siis että tämä asia mitä koulussa opiskellaan liittyy tähän, mitä nyt teen työpaikalla, ni tähän on ihan kaikkein, yks tärkeimmistä asioista, että se mitä opiskellaan et sillä on merkitys.

Ammatillinen äidinkielenopetus on aiemminkin pyrkinyt olemaan käytännönläheistä, mutta nyt sitä pyritään yhä enemmän yhdistämään ammatillisiin aineisiin ja työelämään, mistä

opettajat kertoivat joitakin esimerkkejä. Opiskelijat olivat esimerkiksi harjoitelleet ohjeiden antamista ohjeistamalla ammatillisen aineen tunnilla vierailutta äidinkielenopettajaa ammattiinsa liittyvässä tehtävässä. Toisessa tapauksessa opiskelijat olivat opintoihinsa liittyvän yrittäjyysprojektin yhteydessä voineet suorittaa äidinkielenopintoja yritystoimintaan liittyvien asiakirjojen ja kokousten avulla. Toisinaan opiskelijan työssäoppimisjaksolle oli sovittu työhön liittyviä äidinkielen tehtäviä. Äidinkielen opiskelu tai osaamisen osoittaminen työpaikoilla on kuitenkin toistaiseksi ollut vähäistä.

Opettajien mielestä oli tärkeää, että myös äidinkielen opiskelua siirretään työpaikoille ja taitoja voidaan osoittaa työpaikoilla järjestettävissä näytöissä, mutta toistaiseksi oli epäselvää, kuinka tämä käytännössä toteutettaisiin ja kuinka osaamista voisi työpaikalla riittävän luotettavasti ja monipuolisesti arvioida. Myös työnantajien asennoituminen epäilytti.

[Integrointi työelämään] on just ehdottomasti se mitä pitääkin tehdä. Mut et kuinka työpaikat on valmiita vastaanottaa sitte, että mä äidinkielen opettajana meen sinne vaikka samalla ottamaan suullista raporttia kun opiskelija tekee siel töitä.

Huoli opettajien ajan riittävydestä nousi tässäkin yhteydessä esiin. Integrointia rajoittavana tekijänä nähtiin myös integrointimahdollisuuksien alakohtaisuus, sillä ammatillisen aineen tunnilla tai työpaikalla opetettavan äidinkielen tulee liittyä saumattomasti työtehtäviin. Kaikki yhteiskunnassa tarvittavat äidinkielen taidot eivät kuitenkaan ole sidoksissa suoraan johonkin ammattiin. Lisäksi ammatillisen perustutkinnon on taattava yleinen jatko-opintokelpoisuus.

Opettajan muuttuva työ

Käynnissä oleva reformi ja sitä edeltäneet koulutus uudistukset pyrkivät vastaamaan muuttuvan yhteiskunnan ja työelämän tarpeisiin. Uudistukset ovat vaatineet opettajilta hyvää sopeutumisen- ja uudistumiskykyä. Muutostahti on koettu tiukkana, mutta samalla muutoksesta on tullut arkipäivää

Aina kun tuntuu siltä, että nyt mä haltsaan tän uuden systeemin, niin sitte se heti vaihtuu. Sanotaan et sitä on jo vähän ehtiny turtua näihin jatkuviin muutoksiin, et siitä on tullu ikään ku uusi normaali että kaikki muuttuu koko ajan.

Uudistusten myötä lähiopetuksen määrä on vähentynyt ja joustavampia opintojen suoritustapoja on jouduttu kehittämään. Aikuisopiskelijoiden tultua yto-opintojen piiriin opiskelijoiden taustat ovat yhä heterogeenisempia ja joustavuuden tarve korostuu. Opintojen joustavuus opiskelijan kannalta merkitsee opettajalle entistä pirstaleisempaa työnkuvaa ja suurempia ajanhallinnan haasteita. Toisaalta oman ajankäytön tarkoituksenmukainen suunnittelu nähdään osana opettajan työtä.

Se on myös tärkeä osa tämmösessä asiantuntijatehtävässä toimivan ihmisen työtä, et meidän täytyy niinku mitottaa se oma työ niitten resurssien mukaan.

Opettajien yhteistyön lisääminen nähtiin hyvänä, jopa välttämättömänä keinona suunnitella tarkoituksenmukaisia opiskelija- ja työelämälähtöisiä opintokokonaisuuksia. Yhteistyö myös koettiin tervetulleena vaihteluna perinteiselle yksin puurtamiselle. Yhteistyötä oli toteutettu ja suunniteltu niin eri oppilaitosten tai yksiköiden äidinkielenopettajien, eri aineiden yto-opettajien sekä yto-opettajien ja ammatillisten opettajien välillä. Yhteistyötä rajoittavina

tekijöinä mainittiin yhteisen ajan puute sekä epäselvyys siitä, kuuluuko yhteistyö työaikaan. Mainittiin myös, ettei kaikilla opettajilla ole halukkuutta yhteistyöhön.

Kohti tulevaa

Haastattelujen valossa ammatilliset äidinkielenopettajat tiedostavat samantyyppisiä tulevaisuuden osaamistarpeita kuin Heinilän ym. (2018) selvityksessä on tunnistettu. Opintojen henkilökohtaistaminen ja yto-aineiden integrointi ammatillisiin aineisiin lisäävät ohjausosaamisen ja verkosto-osaamisen tarvetta. Tulevaisuudessa on aiempaa avoimemmin nähtävä erilaiset mahdollisuudet osaamisen hankkimiseen. Koulutusta kehitettäessä yhteistyön tarve eri tasoilla korostuu.

Äidinkielenopettajien haastatteluissa reformissa nähtiin riskeistä huolimatta paljon mahdollisuuksia. Opettajat vaikuttivat innostuneilta työstään ja valmiilta vastaamaan työnsä kehittämistarpeisiin. Tulevaisuuteen suhtauduttiin avoimin mielin, jopa luottavaisesti.

Sillä tavalla mä suhtaudun luottavaisesti, että kyllä me nyt tää toki tavalla tai toisella [hoidetaan], et mä tunnen oman opetusalani ja tiedän, mitä ne vaatimukset siellä on.

Jatkossa on tarpeen kannustaa kaikkia opettajia yhteistyöhön ja oman ammattitaitonsa kehittämiseen sekä tarjota tähän realistiset edellytykset, jotta reformin mahdollisuudet voitaisiin hyödyntää parhaalla tavalla.

Lähteet

Opetus- ja kulttuuriministeriö. N.d. Ammatillisen koulutuksen reformi. Luettu 21.5.2018. <http://minedu.fi/amisreformi>

Heinilä, H., Holmlund-Norrén, C., Kilja, P., Niskanen, A., Raudasoja, A., Tapani, A., Turunen, K. 2018. Rohkeasti uudistumaan! Opetus- ja ohjaushenkilöstön osaamistarpeet -raportti. Parasta osaamista -verkostohanke 3/2018. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Luettu 21.5.2018. <https://blogit.jao.fi/parastaosaamista/2018/03/22/rohkeasti-uudistumaan/>

Kirjoittajat

Hanna-Riikka Hodges, FM, AmO, suomen kielen väitöskirjatutkija Tampereen yliopistossa, hanna-riikka.hodges@uta.fi

Annukka Tapani, yliopettaja, VTT (sosiaalipsykologia), YTM, KM, Ammattipedagoginen TKI, TAMK, annukka.tapani@tamk.fi